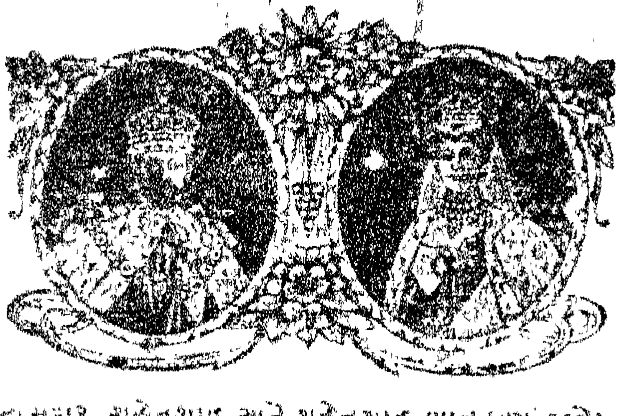
ખાસ

ગ્રામ્યશાળાના

ત્રીજા ધોરણનો

મુખગણિત શિક્ષક.

નામદાર શહેનશાહ અને શહેનશાહ બાનુ ઘણું જીવો.

રચનાર-છગનલાલ મોતીરામ શાહ.

શાહપોર-સુરત.

કિંમત રૂ. ૦-૨-૦

"મુખગણિત શિક્ષક"ના સર્ટિફિકેટમાંનું આ એકજ વાંચો.

શ્રીયુત દામુભાઇ ડાહ્યાભાઇ મહેતા.

એમ. એ. એલ. એલ. બી.

વડોદરા રાજ્યના ન્યાયાધીશ સાહેબ.

તા. ૨૫-૫-૧૪ના પત્રમાં લખે છે કે—

"મુખગણિતનો વિષય દરરોજના વ્યવહારમાં ઘણો ઉપયોગી છે છતાં વિષયની અગત્યતાના પ્રમાણમાં તે શિખવવા કે શિખવા ઉપર પૂરતું લક્ષ અપાતું નથી એવું ઘણી વાર જોવામાં આવે છે. અમુક કુંચી કેવી રીતે કાઢી છે તેની સમજ આપ્યા વગર કુંચી મ્હોડે કરાવી દાખલ ગણાવવાની પદ્ધતિથી બાળક તેવાજ પ્રકારના બીજા દાખલા ગણી શકતા નથી કુંચી કેવી રીતે કઢાવવામાં આવી છે તેની સમજ આપી પ્રત્યેક પ્રકરણના આરંભમાં થોડા દાખલા ગણી બતાવ્યા છે તેથી આ લઘુ પોથી વિશેષ ઉપયોગી થઇ પડવાનો સંભવ છે.

આ પદ્ધતિથી બાળકના મન ઉપર દૃઢ છાપ પડવાની સાથે તેની અક્કલ ખીલે છે ને મ્હોડાના હિસાબ ગણવામાં ઉત્સાહ વધે છે

ઘણો આધાર શિક્ષકના ઉપર છે, તેમને આ પુસ્તક વિશેષ મદદગાર થશે, છતાં સાધારણ વિદ્યાર્થી પણ તેમાંની રીત સમજ્યા પછી પોતાની મેળે મનોયત્નમાંના દાખલા છોડવી શકશે

પોતાના બાળકની કેળવણીમાં હિત ધરાવનાર માબાપ પણ આ પુસ્તકને ધોરણે આ અગત્યનો વિષય ઘેર શિખવી શકે એમ છે.

એકંદર જોતાં આ વિષય સંબંધી આવી પોથીની જરૂર હતી તે તમે પુરી પાડી છે. પુસ્તકની કિંમત પણ કમી રાખવામાં ઠીક કર્યું છે.

આ પુસ્તકની યોજના કરવામાં તથા કઠણ વિષયને સરળ બનાવવામાં તમે જે શ્રમ લીધો છે તેનો સારો બદલો **તમને મળશે એવી આશા છે."**

કેળવણી ખાતાના અધિકારી સાહેબો તેમજ વિદ્વાન સદ્ગૃહસ્થોના
ઉત્તમ સર્ટિફિકેટ પામેલા અને દેશી રાજ્યોમાં ટેક્સ્ટ
બુકસ, ઇનામ અને લાઈબ્રેરી માટે મંજુર થએલા

પ્રાથમિકશાળાના "મુખગણિત શિક્ષક"

બાળવર્ગનો	... રૂ. ૦-૧-૦	ત્રીજા ધોરણનો	... ૦-૧-૬
પહેલા ધોરણનો	... રૂ. ૦-૧-૦	ચોથા ધોરણનો	... ૦-૨-૦
બીજા ધોરણનો	... રૂ. ૦-૧-૩	પાંચમા ધોરણનો	... ૦-૨-૦

ગ્રામ્યશાળાના "મુખગણિત શિક્ષક"

બાળવર્ગ, પહેલા બીજા ધોરણનો	રૂા. ૦-૩-૩
પહેલા બીજા ધોરણનો	૦-૨-૬
ખાસ ત્રીજા ધોરણનો	૦-૨-૦

રચનાર—છગનલાલ મોતીરામ શાહ.-શાહપોર-સુરત.

મેસર્સ સી. ડી. શાહ એન્ડ કો. કૃત અર્થો.

બાળવર્ગની નોટ	રૂા. ૦-૧-૬	કન્યા ૧લીના	રૂા. ૦-૩-૦
પહેલીના અર્થ	રૂા. ૦-૨-૦	કન્યા ૨જીના	રૂા ૦-૪-૦
બીજીના ,,	રૂા. ૦-૩-૦	કન્યા ૩જીના	રૂા. ૦-૬-૦
ત્રીજીના ,,	રૂા. ૦-૪-૦	પદાર્થપાઠ ભા. ૧લો	રૂા. ૦-૩-૦
ચોથીના ,,	રૂા. ૦-૬-૦	પદાર્થપાઠ ભા. ૨જો	રૂા ૦-૫-૦
પાંચમીના ,,	રૂા. ૦-૬-૦	૧૯૧૫નું પંચાંગ	રૂા. ૦-૧-૦
છઠ્ઠીના ,,	રૂા. ૦-૭-૦	મૂળાક્ષર કિત્તા	રૂા. ૦-૦-૩
સાતમીના ,,	રૂા. ૦-૮-૦	બાળગરબાવળીનીનોટ	રૂા. ૦-૨-૦

નામ અર્થો છે, પણ છે નોટો; કારણ કે એમાં અગલના તમામ વિષયોનો સમાવેશ કરવામાં આવેલો છે

કમીશનમાં પુષ્કળ લાભ. એક વખત મંગાવી ખાત્રી કરો.

બીજા ધોરણ માટે "દિશા શિક્ષણ" રૂા. ૦-૦-૪.

શા. મગનલાલ મોતીરામ,-શાહપોર,-સુરત.

ખાસ

ગ્રામ્યશાળાના

ત્રીજા ધોરણનો

મુખગણિત શિક્ષક.

રચનાર—છગનલાલ મોતીરામ શાહ.
શાહપોર—સુરત.

પ્રસિદ્ધકર્તા—છગનલાલ મોતીરામ શાહ.
પ્રસિદ્ધ કરવાનું ઠેકાણું—શાહપોર-સુરત.

આવૃત્તિ ૧ લી	પ્રત. ૧૦૦૦

છાપનાર—મહુભાઈ ભાઈદાસ.

છાપવાનું ઠેકાણું—ખુ. અ. ના ધી સુરત "જૈન" પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ—ખપાટીઆ ચકલા—સુરત.

ફેબ્રુઆરી	સને ૧૯૧૫

કિંમત રૂ. ૦-૨-૦.

પ્રસ્તાવના.

અત્યાર સુધીમાં ફુલપ્રાયમરી (પુરા અભ્યાસવાળી) છોકરાઓની નિશાળના ધોરણો માટે મુખગણિતનો વિષય શીખવવા માર્ગદર્શક દશ બાર બુકો બહાર પડી ચૂકી છે મેં પણ **ગ્રામ્યશાળાના બાળવર્ગ, પહેલા બીજા ધોરણનો તેમજ પહેલા બીજા ધોરણનો "મુખગણિત શિક્ષક"** બહાર પડેલો છે પરંતુ ઘણા માસ્તર સાહેબોની ભલામણથી **ખાસ ગ્રામ્યશાળાના ત્રીજા ધોરણનો "મુખગણિત શિક્ષક"** બહાર પાડવાની ફરજ સમજી તે અદા કરૂં છું. આશા છે કે ગ્રામ્યશાળાના મહેતાજી સાહેબોએ "મુખગણિત શિક્ષક" ને જેવું ઉત્તેજન આપ્યું છે તેવુંજ ઉત્તેજન **ખાસ ગ્રામ્યશાળાના ત્રીજા ધોરણના "મુખગણિત શિક્ષક"**ને પણ આપશેજ.

ગ્રામ્યશાળાના ત્રીજા ધોરણમાં મુખગણિતનો અભ્યાસક્રમ નીચે મુજબ છે:—"(૧) **પહેલા ત્રણ વર્ષના અભ્યાસમાં આવી ગએલા આંક અને કોષ્ટકોના ઉપયોગને લગતા દાખલા મોંએ ગણવા (૨) ગુણોત્તરોનો ઉપયોગ થાય એવા દાખલા ગણવા.**

ઉપરનો અભ્યાસક્રમ ધ્યાનમાં રાખી પ્રથમ બીજા ધોરણના અભ્યાસક્રમમાં મુકરર કરેલાં શીખવાઈ ગએલાં **કોષ્ટકો** આપ્યાં છે ત્યાર પછી **ગુણોત્તર સંબંધી સંપૂર્ણ સમજ** આપીછે, એટલુંજ નહિ પણ તેનાં ઘણા મનોયત્ન આપ્યાં છે. વળી **શેરની અને મણની ધાતનો ઉપયોગ થાય એવાં મનોયત્ન** આપ્યાંછે. ઉપરાંત **આંક અને ધાતોના વ્યાવહારિક હિસાબનું** વિશાળ મનોયત્ન આપવામા આવ્યુંછે. છેવટે **ગુણોત્તરનો જુદાં જુદાં કોષ્ટકમા ઉપયોગ થાય એવા દાખલાનું** વિસ્તીર્ણ મનોયત્ન આપ્યુંછે. એજ

તા ૨૨–૨–૧૯૧૫.

શાહપોર } લિ૦ સેવક,

સુરત. } **છગનલાલ મોતીરામ શાહ.**

પ્રકરણ ૧.

કોષ્ટકો.

અર્થદર્શક પરિમાણો.

ચલણી નાણાનું કોષ્ટક.

૧॥ પાઇ=૧ અધેલો.
૩ પાઇ=૧ પૈસો (સવાકો)
૨ પૈસા=૧ ઢબુ (અઢીકો)
૪ પૈસા=૧ આનો.
૨ આના=૧ બેઆની.
૨ બેઆની=૧ પાવલી.
૨ પાવલી=૧ અડધો.
૨ અડધા=૧ રૂપીઓ.
૧૫ રૂપીઆ=૧ ગીણી.

વેપારી હિસાબનું.

૧૬ વીસવાસી=૧ બદામ.
૧૬ બદામ =૧ દોકડો.
૧૦૦ બદામ =૧ આનો
૧૦૦ દોકડા =૧ રૂપીઓ
૧૬૦૦ બદામ =૧ રૂપીઓ.

ભારદર્શક પરિમાણો.

૨॥ રૂપીઆભાર =૧ અધોળ.
૪॥ જુના પૈસાભાર=૧અધોળ.
૪॥ ટાંક =૧અધોળ.
૨ અધોળ =૧નવટાંક.
૨ નવટાંક =૧પાશેર.
૨ પાશેર =૧અચ્છેર.
૨ અચ્છેર =૧શેર.
૪૦ રૂપીઆભાર =૧ શેર.
૭૨ જુનાપૈસાભાર=૧ શેર.
૯૬ નવા પૈસાભાર=૧ શેર.

---

૪૦ શેર=૧ મણ.
૫ મણ=૧ કોથળો.
૭ મણ=૧ નાનો હારો.
૧૨ મણ=૧ માણી.
૧૬ મણ=૧ કળશી.
૨૦ મણ=૧ ખાંડી.
૨૧ મણ=૧ મોટો હારો.
૨૪ મણ=૧ ભાર.
૩૦ મણ=૧ ગાલ્લી.
૩૨ મણ=૧ બેડીઉં.
૪૦ મણ=૧ મુડો.
૧૦૦ મણ=૧ મોટો મુડો.

રૂ તથા કપાસ તોળવાનું.

૪૮ શેર=૧ ધડી.
૨૦ ધડી=૧ ભાર.

મુંબઇમાં ચાલતું માપ.

૨ ટીપરી=૧ શેર.
૪ શેર =૧ પાયલી.
૧૭ પાયલી =૧ ફરો (મણુ.
૮ ફરા =૧ ખાંડી.
૨૫ ફરા =૧ મુડો.

સોનું રૂપું તોળવાનું. દેશી

૬ ચોખાભાર=૧ રતી.
૩ રતી =૧ વાલ.
૧૬ વાલ =૧ ગદિઆણો
૨ ગદિઆણા=૧ તોલો.
૩૨ વાલ =૧ તોલો.

દક્ષિણમાં ચાલતું.

૮ રતી =૧ માસો.
૧૨ માસા=૧ તોલો.

ગણત્રીનું કોષ્ટક.

૧૨ નંગ =૧ ડઝન.
૧૨ ડઝન=૧ ગ્રોસ (ગ્રુસ)
૨૦ નંગ =૧ કોડી (કુંડી)
૧૦૦ નંગ =૧ સેંકડો.
૧૦ સેંકડા=૧ હજાર.

કાગળ ગણવાનું.

૨૪ તાવ=૧ ધા (દસ્તો)
૨૦ ધા =૧ રીમ.
૧૦ રીમ=૧ ગાંસડી.

મહત્વદર્શક પરિમાણો.
કપડાં ભરવાનું.

૨ આંગળ=૧ તસુ.
૧૨ તસુ =૧ ફુટ.
૨ ફુટ =૧ ગજ.
૨૪ તસુ =૧ ગજ.
૩ ફુટ =૧ વાર.
૩૬ તસુ =૧ વાર.
૨૦ તસુ =૧ હાથ.

અંતર માપવાનું. (દેશી)

૮ ઉભાજવ=આંગળ.
૪ આંગળ =૧ મુઠ્ઠી.
૩ મુઠ્ઠી =૧ વેંત.
૨ વેંત =૧ હાથ.
૪ હાથ =૧ દંડ.
૨૦૦૦ દંડ =૧ ગાઉ.
૪ ગાઉ =૧ જોજન.
૧ ગાઉ =૨॥ માઇલ.

મુંબઇમાં ચાલતું માપ.

૨ ટીપરી=૧ શેર.
૪ શેર =૧ પાયલી.
૧૭ પાયલી =૧ ફરો (મણ.
૮ ફરા =૧ ખાંડી.
૨૫ ફરા =૧ મુડો.

સોનું રૂપું તોળવાનું. દેશી

૬ ચોખાભાર=૧ રતી.
૩ રતી =૧ વાલ.
૧૬ વાલ =૧ ગદિઆણો
૨ ગદિઆણા=૧ તોલો.
૩૨ વાલ =૧ તોલો.

દક્ષિણમાં ચાલતું.

૮ રતી =૧ માસો.
૧૨ માસા=૧ તોલો.

ગણત્રીનું કોષ્ટક.

૧૨ નંગ =૧ ડઝન.
૧૨ ડઝન=૧ ગ્રોસ (ગ્રુસ)
૨૦ નંગ =૧ કોડી (કુંડી)
૧૦૦ નંગ =૧ સેંકડો.
૧૦ સેંકડા=૧ હજાર.

કાગળ ગણવાનું.

૨૪ તાવ=૧ ધા (દસ્તો)
૨૦ ધા =૧ રીમ.
૧૦ રીમ=૧ ગાંસડી.

મહત્વદર્શક પરિમાણો.

કપડાં ભરવાનું.

૨ આંગળ=૧ તસુ.
૧૨ તસુ =૧ ફુટ.
૨ ફુટ =૧ ગજ.
૨૪ તસુ =૧ ગજ.
૩ ફુટ =૧ વાર.
૩૬ તસુ =૧ વાર.
૨૦ તસુ =૧ હાથ.

અંતર માપવાનું. (દેશી)

૮ ઉભાજવ=આંગળ.
૪ આંગળ =૧ મુઠ્ઠી.
૩ મુઠ્ઠી =૧ વેંત.
૨ વેંત =૧ હાથ.
૪ હાથ =૧ દંડ.
૨૦૦૦ દંડ =૧ ગાઉ.
૪ ગાઉ =૧ જોજન.
૧ ગાઉ =૨॥ માઇલ.

અંતર માપવાનું (અંગ્રેજી)

૧૨ ઇંચ =૧ ફુટ.
૩ ફુટ =૧ યાર્ડ.
૫ાા યાર્ડ =૧ પોલ.
૪૦ પોલ =૧ ફર્લાંગ.
૮ ફર્લાંગ =૧ માઇલ.
૩ માઇલ =૧ લીંગ.

દેશી ચોરસ માપ.

૨૦ કાઠી=૧ વસો.
૨૦ વસા=૧ વીંઘું.
૨૮૮ વીંઘા=૨૪૫ એકર.

અંગ્રેજી ચોરસ માપ.

૧૪૪ ચો. ઇંચ=૧ ચો. ફુટ.
૯ ચો. ફુટ=૧ ચો. યાર્ડ.
૩૦ા ચો. યાર્ડ=૧ ચો. પોલ
૪૦ પોલ (પર્ચ)=૧ રૂડ
૪ રૂડ =૧ એકર.
૬૪૦ એકર=૧ ચો. માઇલ.

જમીનની લંબાઇ માપવાનું. (અંગ્રેજી.)

૧૬ આના=૩૩ ફુટ=૧ ગુંઠો.
૪૦ ગુંઠા = ૧ એકર.
૨૪૫ એકર =૨૮૮ વીંઘા.

કાળદર્શક પરિમાણો.

૬૦ વિપળ=૧ પળ.
૬૦ પળ =૧ ઘડી.
૭ાા ઘડી=૧ પહોર.
૮ પહોર } =૧ દિવસ.
૬૦ ઘડી }
૭ દિવસ=૧ અઠવાડીઉં.
૧૫ દિવસ=૧ પખવાડીઉં.
૩૦ દિવસ=૧ મહીનો.
૧૨ મહીના=૧ વર્ષ.
૫૨ અઠવાડીઆં=૧ વર્ષ.
૩૬૦ દિવસ=૧ વર્ષ.

વખત જાણવાનું (અંગ્રેજી.)

૬૦ સેકંડ=૧ મિનિટ.
૬૦ મિનિટ=૧ કલાક.
૨૪ કલાક=૧ દિવસ.
૩૬૫ દિવસ=૧ વર્ષ.

પ્રકરણ. ૨

ગુણોત્તરની સમજ.

એક સંખ્યા બીજી સંખ્યાથી કેટલા ગણી છે અથવા બીજીનો કેટલામો ભાગ છે એ બતાવનારી ત્રીજી સંખ્યાને તે બે સંખ્યાનું *ગુણોત્તર કહે છે. જેમકે ૨૪ એ ૬થી ૪ ગણી છે માટે ૨૪ અને ૬નું ગુણોત્તર ૪. ૬ એ ૨૪ નો ચોથો (¼) ભાગ છે, માટે ૬ અને ૨૪નું ગુણોત્તર ¼.

એકજ જાતની કોઈ બે સંખ્યાનો મુકાબલો બે રીતે થઇ શકે.

૧) એક સંખ્યા બીજીથી કેટલી વધારે અથવા ઓછી છે એમ કહીને.

૨) એક સંખ્યા બીજીથી કેટલા ગણી છે અથવા બીજીનો કેટલામો ભાગ છે એમ કહીને.

જેમકે ૨૪ અને ૬ એ બે સંખ્યાઓ લીધી તો પહેલી રીતે ૨૪ એ ૬ થી ૧૮ વધારે છે. અથવા ૬ એ ૨૪ થી ૧૮ ઓછો છે એમ કહેવાય, અને બીજી રીતે ૨૪ એ ૬ થી ૪ ગણી છે અથવા ૬ એ ૨૪ નો ૪થો ભાગ છે એમ કહેવાય, પહેલી રીતમાં બે સંખ્યાની બાદબાકી કરવી પડેછે, અને બીજી રીતમાં પહેલીને બીજીએ ભાગવી પડે છે. ગુણોત્તર કાઢવામાં આ બીજી રીતેજ મુકાબલો કરી શકાય એટલે ૨૪ એ ૬થી ૪ ગણા છે અથવા ૬ એ ૨૪નો ૪ થો ભાગ છે. એ યાદ રાખવું.

---

*ગુણોત્તર=(ગુણ=ગણું+ઉત્તર=વધારો) = અમુક ગણો વધારો.

ગુણોત્તર કાઢવામાં બે સંખ્યાનો ક્રમ કાયમ રાખી પહેલીને ભાજ્ય અને બીજીને ભાજક ગણવી. ક્રમ ફેરવી નાખવાથી જવાબ ઉલટાઇ જશે.

જે બે સંખ્યાનું ગુણોત્તર કાઢવું હોય, તે બે સંખ્યા મળીને યુગ્મ કહેવાય છે. ગુણોત્તરની પહેલી સંખ્યાને અગ્રસર અને બીજીને ઉપાગ્રસર કહે છે.

ગુણોત્તર બતાવવાને અગ્રસર અને ઉપાગ્રસર વચ્ચે ભાગાકારના (÷) આવા ચિહ્નનું ટુંકું રૂપ (:) આવાં બે ટપકાં મૂકવામાં આવે છે; જેમ ૩ ને ૪નું ગુણોત્તર ૩ : ૪ આમ લખાય. અને વાંચવું હોય ત્યારે ૩ જેમ ૪ને છે એમ બોલાય. ૩ અને ૪ એ બંને પદ કહેવાય.

અગ્રસર અને ઉપાગ્રસર વચ્ચે ભાજ્ય અને ભાજકનો સંબંધ છે, માટે **ગુણોત્તર કાઢવાને પહેલી સંખ્યાને બીજી સંખ્યાએ ભાગવી** પડે છે.

જે બે સંખ્યાનું ગુણોત્તર કાઢવું હોય તે બે સંખ્યાઓને એકજ રકમે ગુણવાથી અથવા ભાગવાથી ગુણોત્તરની કિંમતમાં ફેર પડતો નથી. જેમ ૧ અને ૪ એ બે સંખ્યાનુ ગુણોત્તર $\frac{૧}{૪}$ છે. હવે ૧ને ૪એ ગુણ્યા અને ૪ને પણ ૪એ ગુણ્યા તો ૪ અને ૧૬ એ બે સંખ્યાઓ થઇ તો એ બે સંખ્યાનું ગુણોત્તર $\frac{૪}{૧૬}$ અથવા $\frac{૧}{૪}$એ એકનું એકજ છે. ૧ને ૪એ ભાગવાથી $\frac{૧}{૪}$ અને ૪ને ૪એ ભાગવાથી ૧ એટલે $\frac{૧}{૪}$ ને ૧ એ બે સંખ્યાઓ થઈ તો એ બે સંખ્યાઓનું ગુણોત્તર પણ $\frac{૧}{૪}$ જ. છે.

૧૨ કેરી ૪ કેરીથી કેટલા ગણી છે એમ કહી શકાય, પરંતુ ૧૨ મણ ૪ કેરીથી કેટલા ગણા છે એમ કહેવાય નહિ. આ ઉપરથી જણાય છે કે **ગુણોત્તર હંમેશાં બે એકજ જાતની સંખ્યાઓ વચ્ચે નીકળી શકે.** પરિમાણની જાત એકજ હોય પણ નામ જુદાં હોય તો બંનેને એક નામમાં લાવી ગુણોત્તર કાઢવુ. જેમકે ૧ રૂપીઓ ને ૧ આનો; ૧ મણ ને ૧ શેર; ૧ ગજ ને ૧ તસુ; ૧ કલાક ને ૧ સેંકડનું ગુણોત્તર કાઢવું હોય તો ૧ રૂપીઓ=૧૬ આના માટે ૧૬ આના ને ૧ આનાનું ગુણોત્તર ૧૬. ૧ મણ=૪૦ શેર માટે ૪૦ શેર ને ૧ શેરનું ગુણોત્તર ૪૦. ૧ ગજ=૨૪ તસુ માટે

૨૪ તસુ ને ૧ તસુનું ગુણોત્તર ૨૪, ૧ કલાક=૩૬૦૦ સેકંડ માટે ૩૬૦૦ સેકંડ ને ૧ સેકંડનું ગુણોત્તર ૩૬૦૦ વળી આ ઉપરથી એમ પણ જણાય છે કે કોઇ પણ **એકજ જાતનાં બે પરિમાણોનું ગુણોત્તર તેના કોષ્ટક જેટલુંજ આવે છે.**

૩ રૂપીઆ ને ૩ આના; ૩ મણ ને ૩ શેર; ૩ ગજ ને ૩ તસુ; ૩ કલાક ને ૩ સેકંડનું ગુણોત્તર ૧૬; ૪૦; ૨૪ અને ૩૬૦૦ છે આ ઉપરથી એમ જણાય છે કે કોઇ **પણ એકજ જાતનાં સરખી સંખ્યાવાળા બે પરિમાણોનું ગુણોત્તર પણ તેના કોષ્ટક જેટલુંજ આવે છે.**

૩ રૂપીઆ ને ૧ આનો; ૩ મણ ને ૧ શેર; ૩ ગજ ને ૧ તસુ; ૩ કલાક ને ૧ સેકંડનું ગુણોત્તર કહો. જવાબ ૪૮, ૧૨૦, ૭૨ અને ૧૦૮૦૦. જુઓ ત્યારે આ ઉપરથી સમજાય છે કે **અગ્રસરનો જેટલામો ભાગ ઉપાગ્રસર હોય તે ભાગે તે પરિમાણોના કોષ્ટકને ગુણવાથી ગુણોત્તર નીકળે છે.**

૩ રૂપીઆ ને ૬ આના; ૩ મણ ને ૬ શેર; ૩ ગજ ને ૬ તસુ; ૩ કલાક ને ૬ સેકંડનું ગુણોત્તર કેટલું ? જવાબ ૮, ૨૦, ૧૨, ૧૮૦૦. જુઓ ત્યારે આ ઉપરથી સમજાય છે કે **અગ્રસર કરતાં ઉપાગ્રસર જેટલા ગણો હોય તેટલા ગણાએ ને પરિમાણોના કોષ્ટકને ભાગવાથી ગુણોત્તર નીકળે છે.**

* વિશેષ સંખ્યાને વિશેષ સંખ્યાએ ભાગવાથી જવાબ સાદી સંખ્યા આવે છે. માટે જુદાં જુદાં વિવિધ પરિમાણો અથવા એકજ જાતની વિશેષ સંખ્યાઓનું ગુણોત્તર સાદી સંખ્યા આવે એ સ્પષ્ટ છે. જેમકે ૧૫ મણ ને ૩ મણનું ગુણોત્તર ૩ મણ નહિ, પણ ૩ સાદી સંખ્યા છે.

---

* સંખ્યાની સાથે કોઇ વસ્તુનું નામ આવે ત્યારે તેને વિશેષ સંખ્યા કહે છે. જેમકે ૫ રૂપીઆ, ૩ મણ, ૨ ગજ, ૪ વર્ષ વગેરે. આમાં ૫, ૩, ૨, ૪ વિશેષ સંખ્યા છે.

પ૪૯૪.

મનોયત્ન ૧.

રૂપીઆના આના કેટલા ?
આનાની પાઈ કેટલી ?
માણીના મણ કેટલા ?
ડઝનના નગ કેટલા ?
મણના શેર કેટલા ?
શેરના અધોળ કેટલા?
શેરના રૂ ભાર કેટલા?
ખાંડીના મણ કેટલા?
ભારના મણ કેટલા ?
ભારની ધડી કેટલી ?
તોલાના વાલ કેટલા ?
તોલાની રતી કેટલી ?
ગદિઆણાના વાલ કેટલા ?
વાલની રતી કેટલી ?
ગદિઆણાની રતી કેટલી ?
ગજના તસુ કેટલા ?
રીમના ધા કેટલા ?
સેંકડાના નંગ કેટલા ?
મહીનાના દિવસ કેટલા ?
ગાલ્લીના મણ કેટલા ?
ગાલ્લીના દશશેરા કેટલા ?
વર્ષના દિવસ કેટલા ?
રૂપીઆના દોકડા કેટલા ?
આનાની બદામ કેટલી ?
આનાના ઉપઆના કેટલા ?
પાવલાની પાઇ કેટલી ?

---

૭ રૂપીઆના આના કરો.
૮ આનાની પાઈ કરો.
૪ શેરના પાશેરા કરો.
૮ મણના શેર કરો.
૩ કોડીના નંગ કરો.
૬ ગાલ્લીના મણ કરો.
૦॥ રૂપીઆના આના કરો.
૧॥ રૂપીઆના આના કરો.
૩॥ શેરના અધોળા કરો.
૧॥ શેરના નવટાંક કરો.
૧॥ મણની પાંચશેરી કરો.
૧। ગદિઆણાની રતી કરો.
૧॥ ખાંડીના મણ કરો.
૩। ડઝનના નંગ કરો.
૪। રૂપીઆના દોકડા કરો.
૩॥ આનાના ઉપઆના કરો.
૨॥ આનાની બદામ કરો.
૧॥ તોલાના વાલ કરો.
૩॥ ગજના તસુ કરો.

---

૨૪ આનાના રૂપીઆ કેટલા ?
૪૮ રતીના ગદિઆણા કેટલા?
૧૮ મણની માણી કેટલી ?
૪૦ નંગની કોડી કેટલી?
૨૪ મણની કળશી કેટલી ?
૬૪ વાલના તોલા કેટલા ?
૨૮ પાશેરાના શેર કેટલા ?
૩૨ વાલના ગદિઆણા કેટલા?
૩૨ મણની કળશી કેટલી ?
૮ માણીના ભાર કેટલા?
૬ મણની ધડી કેટલી ?
૧૨ કળશીના બેડીઆં કેટલા?
૬ ખાંડીની ગાલ્લી કેટલી ?
૧૫ ભારની માણી કેટલી ?
૭ બેડીઆની કળશી કેટલી ?
૩ ગાલ્લીની ખાંડી કેટલી ?
૫ ધડાના મણ કેટલા ?
૧। સેકડાની કોડી કેટલી ?
૦॥ હજારના સેંકડા કેટલા ?

મનોયત્ન ૨.

નીચેના પરિમાણોનું ગુણોત્તર કાઢો.

૮ ને ૪
૪ ને ૮
૨૫ ને ૫
૫ ને ૨૫
૧૦ ને ૧૦૦૦
૦।।। ને ૦।
૦। ને ૦।।।
૦।। ને ૦।
૦। ને ૦।।
૮ કેરી ને ૪ કેરી
૪ મણ ને ૮ મણ
રૂપીઓ : આનો
પાવલું : પાઈ
આનો : પાઇ
આનો : દોઢપાઈ
માણી : મણ
મણ : શેર
શેર : રૂ.ભાર
શેર : નવટાંક
મણ : પાંચશેરી
ડઝન : નંગ
ગ્રોસ : ડઝન
ભાર : ધડી
ગજ : તસુ

ભાર : મણ
બેડીઉં : મણ
ગાલ્લી : મણ
મહીનો : દિવસ
રૂડ : પોલ
એકર : ગુંઠો.
વર્ષ : દિવસ
તોલો : વાલ
ગાંદિઆણો : વાલ
તોલો : રતી
ગદિઆણો : રતી
ધા : તાવ
રીમ : ધા

માઇલ : ફર્લાંગ
આના : રૂપીઆ
પાઈ : પાવલું
પાઇ : આનો
દોઢપાઇ : આનો
મણ : માણી
શેર : મણ
રૂ.ભાર : શેર
નવટાંક : મણ
પાંચશેરી : મણ

નંગ : ડઝન
ડઝન : ગ્રોસ
ધડી : ભાર
તસુ : ગજ
મણ : ભાર
મણ : બેડીઉં
મણ : ગાલ્લી
મણ : કળશી
મણ : મુંડો
મહીનો : વર્ષ
દિવસ : મહીનો
પોલ : રૂડ
રૂડ : એકર
ગુંઠો : એકર
દિવસ : વર્ષ
વાલ : તોલો
વાલ : ગદિઆણો
રતી : તોલો
રતી : ગદિઆણો
તાવ : ધા
ધા : રીમ
ફર્લાંગ : માઇલ

રૂપીઓ : બેઆની
રૂપીઓ : ૧૨॥દો.
રૂપીઓ : ૧૦ સુ· રતી પૈસા
રૂપીઓ :૧૦ દોકડા
રૂપીઓ :૮સુ પૈસા
રૂપીઓ : ૧૬ પાઇ
રૂપીઓ : ૧ આનો
રૂપીઓ : ૬।દોકડા
રૂપીઓ : ૫ સુ.પૈસા
રૂપીઓ : ૫ દોકડા
રૂપીઓ :૪સુ પૈસા
રૂપીઓ : ૮ પાઈ
રૂપીઓ : ૬ પાઈ
રૂપીઓ :૨॥ દોકડા
રૂપીઓ : ૨ સુ.પૈસા
રૂપીઓ :૪ પાઇ
રૂપીઓ : ૧ પૈસો
રૂપીઓ : ૩ પાઈ
રૂપીઓ : ૨૫બદામ
રૂપીઓ : ૨ પાઈ
રૂપીઓ : ૧ દોકડો
રૂપીઓ : ૧ઉ.આનો
રૂપીઓ : ૦॥પાઈ
રૂપીઓ : ૫બદામ

રૂપીઓ : ૦॥સુ.પૈસો
આનો :૧અધેલો
આનો : ૨ઉ.આ,
આનો : ૧૨॥ બ.
આનો : ૧૦બદામ
આનો : ૦॥સુ.પૈસો
આનો : ૧ પાઇ
આનો : ૧ઉ.આ.
આનો : ૬।બદામ
આનો :૫ બદામ
આનો :૦॥સુ.પૈસો
આનો : ૦। પાઈ
આનો : ૨॥ બદામ
આનો : ૧ બદામ

માણી : ૬ મણ
માણી : ૪ મણ
માણી : ૩ મણ
માણી : ૨ મણ
માણી : ૧॥ મણ
માણી : ૧ મણ
માણી : ૦॥ મણ
ધા : ૧૨ તાવ
ધા : ૮ તાવ
ધા : ૬ તાવ
ધા : ૪ તાવ

ધા : ૩ તાવ
ધા : ૨ તાવ
ધા : ૧॥તાવ
ધા : ૧ તાવ
ધા : ૦॥તાવ
ધડી : ૨૪ શેર
ધડી : ૧૬ શેર
ધડી : ૧૨ શેર
ધડી : ૮ શેર
ધડી : ૬ શેર
ધડી : ૪ શેર
ધડી : ૩ શેર
ધડી : ૨ શેર
ધડી : ૧॥શેર
ધડી : ૧ શેર
ધડી : ૦॥શેર
તોલો : ગાંદઆણો
તોલો : ૩૨ રતી
તોલો : ૪ વાલ
તોલો : ૧૬ રતી
તોલો : ૩ વાલ
તોલો : ૮ રતી
તોલો : ૨ વાલ
તોલો : ૪ રતી
તોલો : ૧ વાલ
તોલો : ૨ રતી

તોલો : ૦ાાવાલ્ર
તોલો : ૧ રતી
ખાંડી : ૧૦ મણુ
ખાંડી : ૫ મણુ
ખાંડી : ૪ મણુ
ખાંડી : ૨ાામણુ
ખાંડી : ૨ મણુ
ખાંડી : ૧ા મણુ
ખાંડી : ૧ મણુ
ખાંડી : ૦ાામણુ
મણુ : ૨૦ શેર
મણુ : ૧૦ શેર
મણુ : ૫ શેર
મણુ : ૮ શેર
મણુ : ૪ શેર
મણુ : ૨ાાશેર
મણુ : ૨ શેર
મણુ : ૧ા શેર
મણુ : ૧ શેર
સેંકડો : ૫૦નંગ
સેંકડો : ૨૫નંગ
સેંકડો : ૨૦નંગ
સેંકડો : ૧૨ાાનંગ
સેંકડો : ૧૦ નંગ
સેંકડો : ૬ા નંગ
સેંકડો : ૫ નંગ
સેંકડો : ૪ નંગ

સેંકડો : ૨ાા નંગ
સેકડો : ૨ નંગ
સેકડો : ૧ નંગ
હજાર : ૫૦૦નં.
હજાર : ૨૫૦નં
હજાર : ૨૦૦નં.
હજાર : ૧૨૫ન.
હજાર : ૧૦૦નં.
હજાર : ૬૨ાાનં.
હજાર : ૫૦ નં.
હજાર : ૪૦ નં.
હજાર : ૨૫ નં.
હજાર : ૨૦ નં.
હજાર : ૧૨ાા નંગ
હજાર : ૧૦ નંગ
મહીનો : ૧૫ દિ.
મહીનો : ૧૦ દિ.
મહીનો : ૭ાા દિ.
મહીનો : ૬ દિવસ
મહીનો : ૫ દિવસ
મહીનો : ૩ાા દિ.
મહીનો : ૩ દિવસ
મહીનો : ૨ાા દિ.
મહીનો : ૨ દિવસ
મહીનો : ૧ાા દિ.
મહીનો : ૧ા દિ.
મહીનો : ૧ દિવસ

ગાલ્લો : ૦ા મણુ

૪ શેર : માણી
૮ શેર : ભાર
અઢીશેરીઃ મણુ
દશ આના : પાઇ
ગજ : ૨ તસુ
૨ તસુ : ગજ
૦ાા રૂપીઓઃ૧૨ાા દો
૦ાા આનો : ૬ા બદામ
દશશેરી : ગાલ્લી
૫૦ બદામ :૦ાાાઆ.
૫ નવટાંક :૧ા૩ા ભાર
૩૬ રતી :૦ાા તોલો.
૩ એકર : ૨ ગુંઠા
૧ા વર્ષ:૩ માસ
૩ાા શેરઃ૧૫ શેર
૨ાા રૂપીઆઃ ૪ આ.
૧ાા મણુઃ૩ શેર
૦ાા મણુઃ એડીઉ
૧ાા રતીઃતોલો
૬૪ શેરઃકળશી
ગાલ્લીઃ૭૫ શેર
૧ાા દિવસઃવર્ષ
૧ા ભરઃ૦ાા મણુ
૩૬ દિવસઃર વર્ષ
૫ પોલઃર માઈલ
૧૨ાા દોકડાઃ૬ા બ.
૧૮ાાા દોકડાઃ૩આ.
૪૮ શેરઃ૧ ઘડી
૧૨ માસાઃ૯૬ રતી
૯૬ રતીઃર ગદિ.
૩ા ૦ાા=ઃ૩ા ૬૦
૩ કોડી ૪ નંગ
૧ાા મણુઃ ૫ શેર.

સૂચના—નીચલી બાબત દાખલાઓથી છોકરાઓને સમજાવવી.

૧) વજનનો જેટલો ભાગ લઈએ તેટલામો ભાગ કિંમતનો આપવો પડે.

૨) કિંમતનો જેટલો ભાગ આપીએ તેટલામો ભાગ વજન મળે.

૩) વજન જેટલા ગણું લઇએ તેટલા ગણી કિંમત આપવી પડે.

૪) જેટલા ગણી કિંમત આપીએ તેટલા ગણું વજન મળે.

શેરની ધાતનો ઉપયોગ.

મનોયત્ન ૩.

૧) રૂપીઆભાર ઘી લીધું એમાં શું સમજ્યા?

૨) પૈસો એટલે શું? પૈસો ને પૈસાભાર; રૂપીઓ ને રૂપીઆભારમાં ફેર શું તે સમજાવો.

૩) અધોળના રૂપીઆભાર કેટલા? પૈસાભાર કેટલા?

૪) અધોળ તોળવા માટે કેટલા રૂપીઆ મૂકવા? કેટલા પૈસા મૂકવા?

૫) ૨॥ રૂપીઆનો ભાર કેટલા પૈસાના ભાર બરાબર છે?

૬) ૪॥ પૈસા મૂકીને તોળવાને બદલે કેટલા રૂપીઆ મૂકીને તોળીએ તો ચાલે?

૭) અધોળ દરાખ લીધી બીજીવાર અધોળ લીધી કેટલી થઇ?

૮) અધોળ બે વખત લેવાને બદલે એકકી વખત કેટલું લેવું?

૯) નવટાંકના અધોળા કેટલા? કેટલા અધોળાનો નવટાંક થાય?

૧૦) નવટાંકના રૂપીઆભાર કેટલા? પૈસાભાર કેટલા?

૧૧) નવટાંક તેલમાંથી ૪॥ પૈસાભાર ઢોળાઇ ગયું કેટલું રહ્યું?

૧૨) ૪॥ પૈસાભાર બદામમાં ૨॥ રૂપીઆભાર એલચી નાખી તો કેટલું વજન થયું?

૧૩) પાશેરના નવટાંક કેટલા ? અધોળ કેટલા ? રૂપીઆભાર કેટલા ? પૈસાભાર કેટલા ?

૧૪) ૨ નવટાંક; ૪ અધોળ; ૧૦ રૂપીઆભાર; ૧૮ પૈસાભાર કયા કાટલાની બરાબર છે ?

૧૫) ૧૦ રૂપીઆભાર, ૧૮ પૈસાભાર, ૨ નવટાંક, ૪ અધોળ એમાં ભાર કોનો વધારે ?

૧૬) ૪ા પૈસાભાર ખાંડ, અધોળ ઘી અને નવટાંક લોટ લીધો તો બધું મળી કેટલું વજન થયું ?

૧૬) પાશેર મધમાંથી અધોળ વપરાયું તો કેટલું રહ્યું ?

૧૮) ૨ા રૂપીઆભાર મરી, ૫ રૂપીઆભાર તજ, અને ૪ા પૈસાભાર એલચીમાં કેટલી સૂંઠ નાખું તો પાશેર વજન થાય ?

૧૯) પાશેર કોની કોની બરાબર છે ? પાશેર ને પાશેર કેટલું ?

૨૦) કેટલા પાશેરા હોય તો અચ્છેર જેટલું વજન થાય ?

૨૧) અચ્છેરના પાશેરા કેટલા ? નવટાંક કેટલા ? અધોળ કેટલા ? રૂપીઆભાર કેટલા ? પેસાભાર કેટલા ?

૨૨) અચ્છેર કોની કોની બરાબર છે ?

૨૩) અચ્છેર ઘીમાંથી વાપરતાં ૩ અધોળ રહ્યું ત્યારે કેટલું વપરાયું ?

૨૪) ૩ નવટાંક સાહી લીધી પણ શીશીમાં અચ્છેર માય છે તો શીશી ભરવાને બીજી કેટલી લેવી ?

૨૫) અચ્છેર લોટ ને પાશેર ઘી મળી કેટલું વજન થયું ?

૨૬) પોણે શેરના પાશેરા કેટલા ? નવટાંક કેટલા ? અધોળા કેટલા ? રૂપીઆભાર કેટલા ? પૈસાભાર કેટલા ?

૨૭) એકલા રૂપીઆથી પોણોશેર શી રીતે તોળી આપવું ?

૨૮) ૧૫ રૂપીઆ છે બીજા કેટલા રૂપીઆ હોય તો પોણો શેર તોળી અપાય ?

૨૯) પોણોશેર કોની કોની બરાબર છે ?

૩૦) પોણોશેર દૂધમાં પાશેર પાણી મેળવ્યું તો કેટલું થયું ?

૩૧) શેરમાંથી કેટલું લઇએ તો પોણોશેર રહે ?
૩૨) શેરના અચ્છેરા કેટલા ? પાશેરા કેટલા ? નવટાંક કેટલા ? અધોળ કેટલા ? રૂપીઆભાર કેટલા ? પૈસાભાર કેટલા ?
૩૩) શેર કોની કોની બરોબર છે ?
૩૪) આ રેતીના ઢગલામાંથી આ અધોળી વડે નવટાંકી, પાશેરો, અચ્છેરો, અને શેરીઓ બનાવો.
૩૫) નવટાંકની ધાત બોલો. શેરની ધાત બોલો.
૩૬) કેટલી વખત નવટાંક લઇએ તો શેર થાય ? ૦ાા શેર લેવું હોય તો નવટાંક કેટલીવાર લેવું ?
૩૭) ૧૬ અધોળ તે કેટલા શેર ? ૭ શેરના અધોળા કેટલા ? ૧ાાશેરના ? રાાશેરના ? ૦ાાશેરના ? ૧ા શેરના કેટલા ?
૩૮) ૪ શેર તોળવા માટે પાશેરા કેટલા મૂકવા ? ચાર શેરના પાશેરા કેટલા ?
૩૯) ૩૦ રૂપીઆ છે એનો ભાર કેટલો ? એટલોજ ભાર કેટલા પૈસાનો છે ?
૪૦) ત્રાજવાના એક પલ્લામાં પાંચશેરી મૂકી છે ને સામા પલ્લામાં પાશેરો મૂકયો છે તો કેટલું તોળાશે ?
૪૧) ર પાઇની પાશેર દૂધી મળે તો શેરનું શું બેસે ?
૪૨) ૯ પાઇનું શેર દૂધ આવ્યું ત્યારે ૦ાા શેરનું શું આપવું ?
૪૩) ૮ આને શેર બદામ મળે તો પાશેરનું શું આપવું ?
૪૪) બાર વખત અધોળ અધોળ મધ લીધું ત્યારે તે કેટલું થયું ?
૪૫) શેરમાં ૪ પૈસાભાર દૂધ ઓછું મળ્યું ત્યારે પોણોશેર કરતાં કેટલું વધારે અથવા ઓછું મળ્યું ?
૪૬) પાંચશેર ને નવટાંક ઘી છે તેમાં કેટલું નાખું તો ૭ શેર થાય?
૪૭) ૮ પૈસાનું શેર દૂધ મળે તો નવટાંકનું શું ? અને એક પૈસાનું કેટલું આવે ?

૪૮) બે પાઈનું પાશેર દૂધ આવ્યું તો એક આનામાં કેટલું આવશે?
૪૯) ૨॥ શેરના રૂપીઆભાર કેટલા? પૈસાભાર કેટલા?
૫૦) ૧૫ રૂપીઆભાર કેટલા અધોળની બરાબર છે?
૫૧) દોઢ પાશેર તે કેટલા રૂપીઆભારની બરોબર?
૫૨) ૧। શેર ને ૫ રૂપીઆભારના રૂપીઆભાર કેટલા?
૫૩) એક પાશેર ને એક અધોળના અધોળ કેટલા?
૫૪) અઢી પાશેરના નવટાંક કેટલા? અધોળ કેટલા?
૫૫) ૨૦ રૂપીઆભાર તે કેટલા નવા પૈસાભારની બરાબર છે?
૫૬) કેટલા નવા પૈસાભાર ૧॥ શેર થાય?
૫૭) પોણોશેર ને નવટાંકના રૂપીઆભાર કેટલા?
૫૮) શેર ને પાશેરા વડે પોણો શેર શી રીતે તોળી આપવું?
૫૯) નવટાંક લોટ ને ૪॥ પૈસાભાર ઘી મળી કેટલું વજન થાય?
૬૦) અચ્છેર બદામ, ૫ રૂપીઆભાર સાકર અને ૯ પૈસાભાર એલચી લીધા તેમાં કેટલો લોટ નાખું તો ૧ શેર વજન થાય?
૬૧) પોણો શેર ઘીમાંથી ૧૮ પૈસાભાર ઢોળાઇ ગયું તો હવે કેટલા શેર રહ્યું.
૬૨) ૩૦ રૂપીઆભાર વધારે કે ૩૬ પૈસાભાર?
૬૩) નવટાંક, પાશેર, અચ્છેર, પોણોશેર ને શેર તોળવું હોય તો કેટલા રૂપીઆ મૂકવા?

મણની ધાતનો ઉપયોગ.

મનોયત્ન ૪.

૧) મણના શેર કેટલા? કેટલા શેરનો મણ? શેરના રૂપીઆભાર કેટલા? મણના રૂપીઆભાર કેટલા?
૨) ૧। મણના શેર કેટલા? ૦॥। મણના શેર કેટલા?

૩) ૪૮ શેર તે એક મણુથી કેટલું વધારે? અને સવા-
મણુથી કેટલું ઓછું ?

૪) ૧॥ મણુમાંથી ૩ શેર લઇએ તો કેટલું રહે ?

૫) ૩૮ શેર તે ૦॥। મણુથી કેટલું વધારે ? અને મણુમાં
કેટલું ઓછું ?

૬) ૧૦૦, ૬૦, ૫૦, ૩૦, ૨૦, ૧૦ શેરના મણ કેટલા ?

૭) મણુના દશશેરા કેટલા ? પાંચશેરી કેટલી ? અઢીશેરી
કેટલી ? સવાશેરી કેટલી ? અધમણીઆ કેટલા ?

૮) ૨॥ મણ ૭ શેરના શેર કેટલા ?

૯) ૧॥ મણની પાંચશેરી કેટલી ? અઢીશેરી કેટલી ?

૧૦) ૧॥ મણમાંથી પાંચશેર કેટલી વખત આપી શ-
કાય ? ૧। શેર કેટલી વખત આપી શકાય ?

૧૧) ૨૫ શેરમાં ૫ શેર નાખીએ તો કેટલા મણ થાય ?
૫ શેર કાઢી લઇએ તો કેટલા મણ રહે ?

૧૨) ૩૫ શેરમાંથી ૫ શેર કાઢી લઇએ તો કેટલા મણ રહે?

૧૩) ૨॥ મણ ઘીમાંથી ૨૫ શેર ઢળી ગયું તો કેટલું રહ્યું?

૧૪) એક મણ ઘી આપવું હોય તો કેટલા રૂપીઆ મૂકીને
તોળી આપવું ? પાંચશેરીથી કેટલીવાર તોળવું ?

૧૫) મારે મણ દાળ જોઇએ છીએ તેમાં ૩૨ શેર છે તો
બીજી કેટલી લાવવી ?

૧૬) અધમણીઓ, દશશેરી, અને પાંચશેરી એક ત્રાજવામાં
મૂકીએ તો કેટલા શેર તોળાય ?

૧૭) ૦॥। મણ તે ૩૮ શેરથી કેટલું ઓછું ?

૧૮) ૨। મણુમાં ૧૦ શેર ઓછું તે કેટલું થયું ?

૧૯) મણુ તોળવાને માટે બશેરીથી કેટલી વખત તોળવું ?

૨૦) અઢીશેર કેટલી વખત લઇએ તો મણ થાય ? મણનો ૧૬ મો ભાગ શું ?

૨૧) કેટલી વખત સવાશેર લઇએ તો મણ થાય ?

૨૨) સાત વખત દશશેર તોળી આપ્યું તો કેટલા મણ થયું ?

૨૩) એક તામડીમાં ૮ શેર દૂધ માય છે મારે ૨ મણ લેવું હોય તો તામડી કેટલી વખત ભરી લેવી ?

૨૪) મણના શેર કેટલા ? શેરના અધોળ કેટલા ? મણના અધોળ કેટલા ?

૨૫) ૧ા મણ અનાજ છે રોજ ખશેર વાપરીએ તો કેટલા દિવસ ચાલે ? અને ૩ શેર વાપરીએ તો ?

૨૬) શેર એ મણનો કેટલામો ભાગ છે ?

૨૭) ૨ા મણ ૩ શેરમાં કેટલું ઉમેરીએ તો ૩ મણ થાય ?

૨૮) પોણો મણમાં ૪ા શેર ઓછું તે કેટલું ?

૨૯) પાવલાના ૫ શેર ચોખા મળે તો મણનું શું બેસે ?

૩૦) અઢીશેરના ૨ આના આપ્યા તો મણનું શું પડયું ?

૩૧) રૂ. ૨૨એ મણ ઘી મળે તો ૦ાા મણનું શું ?

૩૨) ૯ વખત અઢીશેર ચણા લીધા તે કેટલા થયા ?

૩૩) ૩૫ શેર અનાજ આપવું હોય તો સવાશેરીથી કેટલી વખત તોળી આપવું ? અઢીશેરીથી કેટલી વખત તોળવું ?

૩૪) અઢીશેર કેટલી વખત લઇએ તો ૦ાા મણ થાય ?

૩૫) ૨ા મણ તોળવા માટે કેટલા અધમણીઆ મૂકવા ?

૩૬) કેટલી પાંચશેરીનો ભાર ૨ા મણ જેટલો થાય ?

૩૭) અધમણીઆ ને પાંચશેરી વડે ૧૫ શેર શી રીતે તોળી આપવું ?

૩૮) મારી પાસે દશશેરો છે તેનાથી ૨ા મણ શી રીતે તોળી આપવું ?

૩૯) મારી પાસે ૧ શેરનું, ૩ શેરનું, ૯ શેરનું અને ૨૭

શેરનું એવાં ચાર કાટલાં છે તે વડે ૧૯, ૨૩, ૨૯, ૩૯ શેર શી રીતે તોળી આપવું ?

૪૦) ઉપલાં ચાર કાટલાંથી ૧,૨,૩,૪,૫, એમ ૪૦ શેર સુધી કેવી રીતે તોળી આપવું ?

આંકનો ઉપયોગ.

મનોયત્ન ૫.

૧) ૫ એટલે કેટલા દશક ? ૨॥ એટલે કેટલા દશક ? ૭॥ એટલે કેટલા દશક ?

૨) ૧૨॥; ૧૫; ૧૭॥; ૭૫; ૮૭॥; ૨૫ના દશક કેટલા ?

૩) ૫૦ એટલે કેટલા સો ? ૨૫ એટલે કેટલા સો ? ૭૫ એટલે કેટલા સો ?

૪) ૧૨૫; ૧૫૦; ૧૭૫; ૨૫૦; ૩૭૫ ના સો કેટલા ?

૫) ૦॥ દશક; ૦। દશક; ૦॥। દશકના એકમ કેટલા ?

૬) ૦॥ સો; ૦। સો; ૦॥। સો; ૧। સો; અને ૨॥ સો એટલે કેટલા ?

૭) ૧૬×૦।; ૩૨×૦॥; ૪૮×૦॥।; ૫૮×૧।; ૪૩×૧॥ કેટલા?

૮) ૧૬×૨॥; ૨૨×૫; ૪૮×૭॥; ૫૮×૧૨॥; એટલે કેટલા દશક ?

૯) ૮×૦।; ૧૫×૦॥; ૩૫×૦॥।; ૪૩×૧।; ૫૪×૧॥; ૬૭×૨॥ કેટલા ?

૧૦) ૮×૨૫; ૧૫×૫૦; ૩૫×૭૫; ૪૩×૧૨૫; ૫૪×૧૫૦; ૬૭×૨૫૦ એટલે કેટલા સો ?

૧૧) ૨૭×૨૫; ૨૭×૧૫; ૧૨૫×૧૩; ૨૫૦×૬૩; ૧૫૦×૩૭; ૭૫×૩૬ એટલે કેટલા ?

૧૨) ૫૦–૨૫; ૭૫–૫૦; ૧૨૫–૭૫; ૧૫૦–૧૨૫; ૧૭૫–૫૦;

૨૨૫–૧૫૦; ૮૭૫–૧૨૫; ૭૫૦–૨૫૦; ૧૨૫૦–૨૫૦; ૧૨૫૦–૧૨૫; ૭૫૦–૫૦૦; ૩૫૦૦–૨૫૦; ૩૭૫૦–૭૫૦; ૨૨૫૦–૧૧૨૫ કેટલા ?

૧૩) ૧૦૦૦÷૧૨૫, ૧૫૦૦÷૨૫; ૨૨૫૦÷૭૫; ૭૫૦÷૫૦ એટલે કેટલા ?

પ્રકરણ ૪ થું.

આંક અને ધાતોના વ્યાવહારિક પરચુરણ હિસાબ.

સૂચના–હિસાબ વ્યવહારમાં લાગુ પાડી પૂછવા.

મનોગત ૬.

૧) ૫ શેરના રૂ. ০||≈ તો મણનું શું ?

૨) દશશેરના ૯ આના તો ૨ મણનું શું ?

૩) ૪ આનાનું ૮ શેર તો ০|| આનાનું કેટલું ?

૪) ૧૨ શેરના ૬ આના તો ০|| આનાનું કેટલું ?

૫) રૂ. ০|નું મણ તો ૧ આનાનું કેટલું ?

૬) રૂ. ০||=નું મણ તો રૂ. ০)=|નું કેટલું ?

૭) રૂ. ૧નું ૧। શેર તો ૯૮|| શેરનું શું ?

૮) રૂ. ૨|એ મણ તો ૨૭|| રૂપીઆમાં કેટલા કેટલા મણ આવે?

૯) રૂ. ૮નું મણ તો ૨૧૬ રૂપીઆનું કેટલા મણ ?

૧૦) રૂ. ૨૧નું ૫૨|| શેર તો રૂ. ૧)નું કેટલું ?

૧૧) ૬૩ શેરના ૪૨ પૈસા તો ૧|| શેરનું શું ?

૧૨) ૫ પૈસાનું ૩૫ શેર તો ૬ પૈસાનું કેટલું ?

૧૩) ૩૦ શેરના ૨૪ પૈસા તો ૬। શેર નું ?

૧૪) મણના રૂપીઆ ૨|| તો ૭|| રૂપીઆનું કેટલા મણ?

૧૫) રૂ. ૨૫)નું ૧|| મણ તો ૭|| મણનું શું ?

૧૬) ૩ મણુના ૩ાાા રૂપીઆ તો ૨૭ મણુનું શું
૧૭) ૨૭ મણુના ૧૬૨ રૂપીઆ તો ૧૨ રૂપીઆનું કેટલું ?
૧૮) ૦ાા મણુ ૭ શેરનો ૧ રૂપીઓ તો ૧ાા રૂપીઆનું કેટલું?
૧૯) ૨૨ મણુના ૧૫૪ રૂપીઆ તો ૩ મણુનું શું ?
૨૦) રૂ. ૨૪નું ૧૬ મણુ તો ૧૮ રૂપીઆનું કેટલું ?
૨૧) રૂ. ૧ાનું ૧ાા મણુ તો ૯૩ાાા રૂપીઆનું કેટલું ?
૨૨) ૧૨ શેરના ૩૦ આના તો ૭ાા આનાનું કેટલું ?
૨૩) ૪૫ તસુના ૧૫ આના તો ૧૮ાાા આનાનું કેટલું ?
૨૪) ૮ આનાનું શેર તો ૧૦ રૂપીઆભારનું શું ?
૨૫) એક પૈસાનું ૨ાા શેર તો રૂ. ૧)નું કેટલું ?
૨૬) રૂ. ૦ાનું શેર તો ૧ા મણુનું શું ?
૨૭) રૂ. ૨ાનું મણુ તો ૩૦ મણુનું શું ?
૨૮) ૫ શેરનો ૧ાા રૂપીઆ તો ૧ાા મણુનું શું ?
૨૯) રૂ. ૧)નું ૧ાા શેર તો ૨૫ રૂપીઆનું કેટલું ?
૩૦) રૂ. ૧ નું ૦ાાા શેર તો ૫૧ રૂપીઆનું કેટલું ?
૩૧) રૂ. ૮ાનું શેર તો ૬ા રૂપીઆનું કેટલું ?
૩૨) ૦)=ાાનું અધોળ તો શેરનું શું ?
૩૩) રૂ. ૧નું ૧ાા મણુ તો ૪૮ મણુનું શું ?
૩૪) રૂ. ૧ની ૩૬ સ્લેટ તો ૧ા રૂપીઆની કેટલી ?
૩૫) રૂ. ૧)ની ૨ાા શેર બરફી મળે તો રૂ. ૩૫)ની કેટલી આવે?
૩૬) મણુ ઘઉંમાંથી ૮ વખત સરખા દળવા આપ્યા ત્યારે દરેક વખતે કેટલા આપ્યા હશે ?
૩૭) ૫૦ માણસો વચ્ચે ૨ાા મણુ દૂધ વપરાયું ત્યારે એક માણસે કેટલું પીધું હશે ?
૩૮) એક શેરની ૫ કેરી ચઢે ત્યારે ૧ા મણુની કેટલી ચઢશે ?

૩૯) રૂ. ૧)ની ૨૩ શેર જુવાર મળે તો ૦ા મણ ૮ા શેરનું શું બેસશે ?
૪૦) ૬૮ કેરીનો રૂ. ૧) બેસે તો ૨ા રૂપીઆમાં કેટલી આવશે?
૪૧) રૂ. ૬)ની મણ કેરી મળે તો રૂ. ૧૭૪)ની કેટલી આવશે ?
૪૨) રૂ. ૧)નું ૧ાા શેર ઘી મળે તો રૂ. ૩૦૦)નું કેટલું?
૪૩) ૧ા શેરના ૭ા રૂપીઆ તો ૧ શેરનું શું ?
૪૪) ૧ા શેરના ૭૫ પતાસાં ચઢે તો ૨ા શેરનાં કેટલાં ચઢશે?
૪૫) મણ કારેલાંનો ૧ા રૂપીઓ તો ૦ાા મણનું શું ?
૪૬) રૂ. ૬)નું ૧ા મણ તો ૧ મણનું શું ?
૪૭) ૨ા મણના ૧૨ા રૂપીઆ તો મણનું શું ?
૪૮) ૧ા પાઇની એક પેન તો ૧ા આનાની કેટલી ?
૪૯) ૩ આનાનું ૧ શેર તો ૩ પાવલીનું કેટલું ?
૫૦) રૂ. ૧૬ાનું ૧ા મણ તો ૧૩ાા રૂપીઆનું કેટલું ?
૫૧) ૨ા મણના ૧૨ા રૂપીઆ તો ૭ા રૂપીઆનું કેટલું ?
૫૨) ૪ શેરનો ૧ા રૂપીઓ તો મણનું શું ?
૫૩) રૂ, ૯)નું ૧૩ામણ તો ૭ રૂપીઆનું કેટલું ?
૫૪) રૂ. ૧૬ાનું ૧૩ મણ તો ૩૭ા રૂપીઆનું કેટલું ?
૫૫) ૫૬ દોઢ પાઇ વટાવીએ તો કેટલી પાઇઓ આવશે ?
૫૬) ૩૭ા મણના કોઠારમાંથી ૨ા મણના કેટલા ટોપલા ભરાશે?
૫૭) મારી પાસે ૩૧ા મણ અનાજ છે કોઠારમાં ૪૦ મણ માય છે. કોઠાર ભરવાને કેટલું અનાજ લાવવું ?
૫૮) રૂ. ૦ાા કેટલીવાર લઉં તો ૭૨ રૂપીઆ થાય ?
૫૯) રૂ. ૭૨માં ૦ાા રૂપીઓ કેટલીવાર છે ?
૬૦) રૂ. ૦ાા વાળી ૭૨ રૂપીઆમાંથી કેટલી ટોપીઓ આવે ?
૬૧) રૂ. ૫૫ માંથી ૦ાા રૂપીઆની એક એવી કેટલી ચોપડી આવશે ને શું બચશે ?

૬૨) મને પહેલે દિવસે રૂ. ૩ાા, બીજે દિવસે રૂ. ૧ાા, ત્રીજે દિવસે રૂ. ૨ા અને ચોથે દિવસે રૂ. ૧ા≈ ખરચ થયો ત્યારે કુલ કેટલો ખંર્ચ થયો ?

૬૩) ૩ાા મણ જુવાર, ૨ા મણ ઘઉં, અને ૭ મણ બાજરી લાવ્યો ત્યારે કેટલા મણ અનાજ લાવ્યો ? જો દર મણની સરેરાસ કિંમત ૧ાા રૂપીઓ હોય તો કેટલા રૂંપીઆ આપવા પડે ?

૬૪) ૪ાા મણ ૫ શેર ઘઉંમાંથી ૧ા મણ દળવા આપ્યા ત્યારે બાકી કેટલા રહ્યા ?

૬૫) ૩૭ાા શેર ચોખામાં બીજા કેટલા નાખું તો ૧ા મણ થાય ?

૬૬) ૧૫ માઇલ ચાલતાં ૭ા કલાક લાગે તો ૭૨ માઇલ ચાલતાં કેટલો વખત લાગશે ?

૬૭) રૂ. ૧)નું ૨ાાવાર કપડું મળે તો રૂ ૭૦૦)નું કેટલું આવશે ?

૬૮) ૭૧ પાઘડીના રૂ. ૧૦૬ાા બેસે તો ૧૯ પાઘડીનું શું ?

૬૯) ૨૧ શેર ચાના રૂ. ૨૬ા બેસે તો રૂ. ૩ાામાં કેટલી આવશે ?

૭૦) ૩ મણ ઘીના રૂ. ૧૨૦ બેસે તો શેરનું શું ?

૭૧) રૂ. ૨ાા થી રૂ. ૭૨ાા એ કેટલા ગણા છે ?

૭૨) રૂ. ૧ાાની એક એવી ૭૩ાા રૂપીઆમાંથી કેટલી ટોપી આવે?

૭૩) રૂ. ૭૩ાા માં રૂ. ૧ાા કેટલીવાર છે ?

૭૪) રૂ. ૧ાા એ રૂ. ૭૩ાા માં કેટલીવાર છે ?

૭૫) રૂ. ૪ નું શેર તો ૩૦ રૂપીઆભારનું શું ?

૭૬) રૂ. ૫) નું શેર તો ૩ પાશેરનું શું ?

૭૭) રૂ. ૮) નું શેર તો રૂ. ૬)નું કેટલું ?

૭૮) રૂ. ૯ નું શેર તો રૂ. ૨ાનું કેટલું ?

૭૯) રૂ. ૪ાા નું શેર તો રૂ. ૨ાનું કેટલું ?

૮૦) રૂ. ૨ાા નું શેર તો ૪૦ પૈસાનું કેટલું ?

૮૧) રૂ. ૧। નું શેર તો ૧૦ આનાનું કેટલું ?
૮૨) રૂ. ૧॥ નું શેર તો રૂ. ૪૯ાનું કેટલું ?
૮૩) રૂ. ૧। નું શેર તો રૂ. ૪૩॥નું કેટલું ?
૮૪) રૂ. ૦॥નું શેર તો રૂ. ૯॥નું કેટલું ?
૮૫) રૂ. ૨ાનું શેર તો રૂ ૫૨ાનું કેટલું ?
૮૬) રૂ. ૦)૫ાનું રૂપીઆભાર તો શેરનું શું ?
૮૭) રૂ. ૦)૫નું ૫ શેર તો મણનું શું ?
૮૮) રૂ. ૧। નું ૧૦ શેર તો ૧॥ મણનું શું?
૮૯) રૂ. ૩)નું ૦॥ મણ તો ૨॥ મણનું શું ?
૯૦) રૂ. ૦। નું ૧। શેર તો મણનું શું ?
૯૧) રૂ. ૨। નું શેર તો ૪ અધોળનું શું ?
૯૨) રૂ. ૧॥નું શેર તો ૨ નવટાંકનું શું ?
૯૩) રૂ. ૬॥નું શેર તો પાશેરનું શું ?
૯૪) રૂ. ૨ાનું શેર તો ૧૦ રૂપીઆભારનું શું ?
૯૫) રૂ. ૮ નું શેર તો ૧૮ પૈસાભારનું શું ?
૯૬) રૂ. ૫ા નું શેર તો ૮ અધોળનું શું ?
૯૭) રૂ. ૭॥ નું શેર તો ૪ નવટાંકનું શું ?
૯૮) રૂ. ૧૭ાનું શેર તો ૨ પાશેરનું શું ?
૯૯) રૂ. ૨૧। નું શેર તો ૨૦ રૂપીઆભારનું શું ?
૧૦૦) રૂ. ૮॥નું શેર તો ૦॥૫ શેરનું શું ?
૧૦૧) રૂ. ૫॥નું શેર તો ૧૨ અધોળનું શું ?
૧૦૨) રૂ. ૨॥નું શેર તો દોઢ અચ્છેરનું શું ?
૧૦૩) રૂ. ૩॥નું શેર તો ૬ નવટાંકનું શું ?
૧૦૪) રૂ. ૨૨ાનું ૨॥ શેર તો ૯ રૂપીઆનું કેટલું ?
૧૦૫) રૂ. ૦ાનું ૧૦ રૂપીઆભાર તો ૨॥ શેરનું શું ?
૧૦૬) ૨. ૦ાનું ૫ રૂપીઆભાર તો શેરનું શું ?

૧૦૭ રૂ. ૦॥નું ૨॥ રૂપીઆભાર તો શેરનું શું?
૧૦૮) રૂ. ૦)≡નું ૫ રૂપીઆભાર તો ૨ શેરનું શું ?
૧૦૯) રૂ. ૦।≡ાનું ૭॥ રૂપીઆભાર તો ૧ શેરનું શું ?
૧૧૦) રૂ. ૧૨નું મણ તો ૪ અઢીશેરીનું શું?
૧૧૧) રૂ. ૩ આનાનું ૨॥ શેર તો મણનું શું?
૧૧૨) રૂ. ૦)≡નું ૨॥ શેર તો મણનું શું ?
૧૧૩) રૂ. ૦)≡ાનું ૨॥ શેર તો મણનું શું ?
૧૧૪) રૂ. ૦।≡નું ૨॥ શેર તો મણનું શું?
૧૧૫) ૨॥ શેરના ૩ આના તો ૦॥ મણનું શું?
૧૧૬) પાશેરનો ૧॥ આનો તો ૨ શેરનું શું?
૧૧૭) નવટાંકનો ૧। આનો તો શેરનું શું !
૧૧૮) ૨। આનાનું નવટાંક તો ૨ અચ્છેરનું શું ?
૧૧૯) રૂ. ૨॥નું ૫ શેર તો ૪ રૂપીઆનુ કેટલું ?
૧૨૦) ૧॥ મણના રૂ. ૮) તો ૧૫ શેરનું શું ?
૧૨૧) રૂ. ૫ નું મણ તો રૂ. ૧નું કેટલું ?
૧૨૨) રૂ. ૮નું મણ તો રૂ. ૨॥નું કેટલું ?
૧૨૩) રૂ. ૦॥≡નું શેર તો ૧। શેરનું શું ?
૧૨૪) રૂ. ૦॥≡ આનાનું ૫ રૂપીઆભાર તો શેરનું શું ?
૧૨૫) ૧। આનાની શેર પાપડી મળે તો ૧। મણ ૩ શેરનું શું?
૧૨૬) ૧૦ રૂપીઆભારના ૩ આના તો શેરનું શું?
૧૨૭) ૩ શેરના રૂ. ૯) તો ૦॥। મણનું શું ?
૧૨૮) રૂ. ૦)≡ાનું ૧।શેર તો મણનું શું ?
૧૨૯) ૨॥ શેરનો રૂ. ૧) તો ૧॥ મણનુ શું ?
૧૩૦) રૂ. ૦।≡નું શેર તો મણનું શુ ?
૧૩૧) ૪ શેરના ૬ રૂપીઆ તો ૩૯ શેરનું શું ?
૧૩૨) ૮ પાઇનું શેર દૂધ મળે તો ૮ આનાનું કેટલું આવે?

૧૩૩) ૨॥ રૂપીઆભારનો એક આનો તો શેરનું શું

૧૩૪) ૫ અધોળના ૭॥ આના તો શેરનું શું ?

૧૩૫) ૮ આનાનું મણ મીઠું મળે તો ૪ પૈસાનું કેટલું ?

૧૩૬) રૂ. ૧૨॥નું મણ તો ૨॥ રૂપીઆમાં કેટલું આવશે ?

૧૩૭) એક આનાનું ૨॥ અધોળ ઘી મળે તો રૂ. ૧નું કેટલું ?

૧૩૮) રૂ. ૧)નું અધોળ કેસર મળે તો ૨॥ શેરનું શું આપવું ?

૧૩૯) ૨॥ શેરના ૩ આના તો મણનું શું ?

૧૪૦) ૨॥ શેર દૂધનો એક આનો તો રૂ. ૨॥નું કેટલું ?

૧૪૧) એક આનાનું ૨॥ શેર તો ૨॥ મણનું શું

૧૪૨) ૧૬ રૂપીઆનું ૧ મણ તો ૨॥ શેરનું શું ?

૧૪૩) રૂ. ૦।=નું ૨॥ શેર તો ૬ રૂપીઆનું કેટલું આવશે ?

૧૪૪) ૨૦ ધાના ૩૦ આના તો ૩ ધાનું શું ?

૧૪૫) ૧ રૂપીઆનું ૨॥ શેર તો ૩૫ શેરનું શું ?

૧૪૬) ૬ આનાનું ૨॥ શેર તો મણનું શું ?

૧૪૭) ૨૯ આનાની ૮૭ નારંગી મળે તો ૭ આનાની કેટલી ?

૧૪૮) ૧॥ રૂપીઆનું ૨૪ તસુ તો ૫ તસુનું શું ?

૧૪૯) ૧૨૦ રૂપીઆની ૨૪ ટોપી તો ૯ ટોપીનું શું ?

૧૫૦) ૧ લીટીમાં ૯ શબ્દ લખાય છે તો ૨૩૪ શબ્દની કેટલી લીટી થશે ?

૧૫૧) ૩૬ તસુના ૪॥ રૂપીઆ તો ૩ તસુનું શું ?

સમાસ.

મનોયત્ન ૫.

ગુણોત્તરોનો ઉપયોગ થાય એવા દાખલા.

મનોયત્ન ૭.

૧) ૭॥ શેરના ૨। આના તો મણનું શું ?
૨) ૨ પૈસાની ૧ પેનશીલ તો ગ્રોસનું શું ?
૩) રૂ. ૦॥=નો ૧ ચપ્પુ મળે તો રૂ. ૧૧ માં કેટલા મળશે ?
૪) રૂ. ૧૬)ની ૧૨ મણ જુવાર મળે તો ૪॥ મણનું શું બેસશે ?
૫) રૂ. ૩૦ નું વર્ષ તો ૨ માસનું શું મળશે ?
૬) ૪ પેનશીલના રૂ. ૦)≡ તો ૪ ડઝનનું શું ?
૭) ૧ ગ્રોસ ખુરશીનું ભાડું રૂ. ૨॥ બેસે તો ૯ ખુરશીનું ભાડું કેટલું આપવું પડશે ?
૮) ૧ મણ ૮ શેર ઘઉંના રૂ. ૩॥। તો ૭ શેરનું શું ?
૯) રૂ. ૦)≡॥માં સાબુની એક પાટ આવે તો રૂ. ૩॥ માં કેટલી પાટ આવશે ?
૧૦) રૂ. ૪૮)ની ખેડીઉં ડાંગર મળેતો ૩ મણનું શું? અને રૂ. ૬) માં કેટલા મણ આવે ?
૧૧) રૂ. ૨૪। તોલો સોનું મળે તો રૂ. ૨૫॥।૦માં કેટલું આવશે ?
૧૨) રૂ. ૨૯।। માં ૪૨ તખ્યા લાવ્યો તો એ લેખે રૂ. ૧॥=ના માં કેટલા આવશે ?
૧૩) ૧॥ મણ મરચાંના રૂ. ૨॥ બેસે તો શેરનું શું બેસે?
૧૪) ૧૨॥ શેર ઘઉંના રૂ. ૦॥≡ લીધા ત્યારે ગાલ્લીનો ભાવ શું પડ્યો ?
૧૫) રૂ. ૫) મણ સીંગ મળે તો ૫ શેરનું શું આપવું ?

૧૬) મણ દીવેલના રૂ. ૭ાા બેસે છે તો ૪ શેરનું શું બેસશે ?

૧૭) ૬ મણ મગના રૂ. ૧૫) આપ્યા તો શેરનો ભાવ શો પડ્યો ?

૧૮) ૫ શેર રતાળુના ૩ આના તો ગાલ્લાનો ભાવ શો?

૧૯) ૧૫ શેર ચોખાનો રૂ. ૧ તો ૧ા શેરનું શું ?

૨૦) રૂ. ૩૧ાાા=માં ૧૦ ખુરશી આવી તો ૭ ખુરશીનું શું બેસશે.

૨૧) રૂ. ૧૫ાા=માં ૧૦ દિવસ નોકરી કરી પડે તો એ લેખે ૩ દિવસનું શું મળશે ?

૨૨) ૧ા શેર પાપડીનો ૦)૦ા તો મણનું શું ?

૨૩) રૂ. ૦ાાની શેર ૦)⌐ હીંગ તો શેરનો ભાવ શો ?

૨૪) ૧ાા મણ ધુરીઆનો રૂ. ૧) બેસેતો રૂ. ૦ા⌐ નાં કેટલાં આવશે. ?

૨૫) ૨ વાલ સોનાના રૂ. ૧ાા૦ા બેઠા તો ગદિઆણુનો ભાવ શો અને તોલાનો શો ?

૨૬) ૦ા મણ ચોખાનો રૂ.૦ાાા તો રૂ. ૪૭ાના કેટલા મણ આવશે ?

૨૭) રૂ. ૯ા= ના ૧૦૦ નાળિએર તો ૭૩નું શું ?

૨૮) પાશેર સોપારીનો રૂ. ૦)⌐ા તો મણનો ભાવ શો ?

૨૯) રૂ. ૨૨ા એ મણ ઘી મળે તો શેર ૩)=નું શું આપવું પડે ?

સૂચના—ઉપર મુજબ વ્યવહારમાં લાગુ પાડી દાખલા મંડાવવા.

૩૦) રૂ. ૧ાાા= સેંકડો તો હજારનો ભાવ શો?

૩૧) રૂ. ૭૨ાા હજાર તો ૧૦૦નું શું?

૩૨) ૧૦ નંગના રૂ. ૭ાા⌐ તો સેંકડાનું શું?

૩૩) રૂ. ૪ાા= ની ૧૦૦ પેનશીલ તો ૩૫ પેનશીલનું શું?
૩૪) ૧૦ જમરૂખનો રૂ. ૦ા તો ૧૬૫ જમરૂખનું શું?
૩૫) રૂ. ૧૮ાા હજાર તો રૂ. ૨)– માં કેટલાં નંગ આવે?
૩૬) રૂ. ૭ાા– હજાર તો ૨૫૬ નંગનું શું?
૩૭) રૂ. ૦)=ાા સેંકડો તો ૬૦ નંગનું શું?
૩૮) રૂ. ૩ા હજાર તો ૭૫૦ નંગનું શું?
૩૯) રૂ. ૧)ના ૪૫ કેળાં તો ૧૮૦૦ કેળાંનું શું?
૪૦) ૮ નાળિએરના રૂ. ૦ાા= તો સોનું શું?
૪૧) રૂ. ૧ા સેંકડો તો રૂ. ૦)– નાં કેટલાં?
૪૨) રૂ. ૧ા હજાર તો ૩ આનાના કેટલાં?
૪૩) ૧૦૦ ટાંકણીની ૫ પાઈ તો ૨ હજારનું શું?
૪૪) રૂ. ૧ા ની ૧૫૦ પેન તો ૩૦ પેનનું શું?
૪૫) ૧ પત્રાળીની રૂ. ૦)૦ાર પાઈ તો ૫ રૂપીઆમાં કેટલી આવે.
૪૬) રૂ. ૩)ના ૪૦ નંગ તો ૪ સેંકડાનું શું?
૪૭) રૂ. ૫ાા= રીમ તો ૨ાા ગાંસડીનું શું?
૪૮) એક આનાના ૨૧૬ બોર તો ૨ પાઈના કેટલાં?
૪૯) એક પૈસાના ૨૦ જમરૂખ તો ૦ા હજારનું શું?
૫૦) ૧૨૦ જાંબુનો રૂા ૧) તો ૧૨ જાંબુનું શું?
૫૧) ૨૧ ટાંકણીની ૨ પાઈ તો ૮૪૦ ટાંકણીનું શું?
૫૨) ૩૫ નાળિએરના રૂા ૧ાા=ા તો ૨૨૦૦નું શું?
૫૩) રૂા. ૪ાા એ સેંકડો રૂા ૫ાા=ના કેટલાં નંગ?
૫૪) સેંકડાના રૂા. ૧૩ાાા તો ૨૨૦૦ નંગનું શું?
૫૫) ૧ કેળાનો ૧ાા પૈસો તો ૧૦૦ નું શું?
૫૬) રૂા. ૧૨)ના ૭ હજાર તો ૨૫ નંગનું શું?
૫૭) ૧ પાઈના ૨ાા નંગ તો બે હજારનું શું?
૫૮) રૂા. ૧૦ાા= સેંકડો તો ૨૦ નંગનું શું?
૫૯) રૂા. ૨)= કેડી તો ૨ાા કોડી ૭ નંગનું શું?
૬૦) રૂા. ૨૭ાા હજાર તો ૩૭૩ નંગનું શું?

૬૧) રૂા. ૨૫ાા= હજાર તો રૂા. ૬ા=ાા ના કેટલાં નંગ?
૬૨) રૂા. ૨૧ ના ૧૨ નંગ તો હજારનું શું?
૬૩) રૂા. ૨૮) હજાર તો રૂા. ૧ાાના કેટલાં નંગ?
૬૪) રૂા. ૰ાા≡ ના ૧૦ નગ તો હજારનું શું?
૬૫) રૂ. ૨ાા= ના ૬૨ાા નંગ તો હજારનો ભાવ શો?
૬૬) રૂ. ૦≡ શેર તો ૫ રૂપીઆભારનું શું?
૬૭) રૂ. ૨૨ાા એ મણ તો ૪ શેરનું શું?
૬૮) રૂ. ૪૫ાા= એકર તો ૪ ગુંઠાનું શું?
૬૯) રૂ. ૩૧ા માણી તો એક ઘડીનું શું?
૭૦) ૧૭ દિવસના રૂ. ૦ાા૰ાા મળ્યો તો મહીનો કેટલાનો?
૭૧) રૂ. ૬૭ાા નું વર્ષ ૧ માસ ૬ દિવસનું શું?
૭૨) ૩૬ દિવસના રૂ. ૪૫) મળ્યા તો વર્ષનું શું?
૭૩) રૂ. ૧૫) કળશી તો ૧ાા મણ ૪ શેરનું?
૭૪) રૂ. ૨૮)= ખાંડી તો ૨ મણનું શું?
૭૫) રૂ. ૨૫૭ાા ભાર તો ૨ ઘડીનું શું?
૭૬) રૂ. ૫ાા રીમ તો ૨ ઘાનું શું?
૭૭) રૂ. ૩૮)= ગાલ્લી તો ૩ મણનું શું?
૭૮) ૩ દિવસના રૂ ૦ાા૦ાા તો મહીનાનું શું?
૭૯) રૂ. ૧૩૫)માં એ ગાંસડી કાગળ મળે તો ૨ રીમનું શું?
૮૦ રૂા. ૭૦) બેડીઉ તો ૩ મણ ૮ શેરનું શું?
૮૧) રૂા. ૬૦ાા= ખાંડી તો ૧ાા મણનું શું?
૮૨) રૂા. ૦)= નં રતી તો ૧ાા તેલાનું શું?
૮૩) રૂા. ૬૭ાા એ મહીનો તો ૮ દિવસનું શું?
૮૪) રૂા. ૧૨ાાા એ ગ્રોસ તો ૧૫૦ નંગનું શું?
૮૫) રૂા. ૩૬ ભાર તો ૫ ખાંડીનું શું?
૮૬) મણનો રૂા ૧ાા તો કળશીનું શું?
૮૭) રૂા. ૧૨ાા ની મુડો છો તો રૂા ૦)= ની કેટલી?
૮૮) ૪ ડઝન મીણબત્તી ૧ મહીનો ચાલે તો ૭ ગ્રોસ કેટલો
વખત ચાલશે?

૮૯) ૧ ધા કાગળના રૂ. ૦)≈ તો રૂ. ૬।~ ના કેટલા.

૯૦) ૦॥ મણ જુવારના ૦॥≋ તો ગા૯શીનુ શું ?

૯૧) ૧ કલાકમાં રૂ. ૦)~। નું ગ્યાસતેલ બળે તો ૨૪ કલાકમાં કેટલાનું બળશે ?

૯૨) ૫ તસુ કોરના રૂ. ૦)≋ બેસે તો ૬। ગજ ૨॥ તસુનું શું બેસશે ?

૯૩) ૭ દિવસના રૂ. ૦॥।૦। મળ્યા તો મહીનો કેટલાનો?

૯૪) રૂ. ૧૧। ના મહીનાવાળાએ રૂ. ૮। માટે કેટલા દિવસ નોકરી કરવી ?

૯૫) ૫ પાઇની દીવાસળી ૨ દિવસ ચાલે તો રૂ. ૧)≋૨ પાઇની કેટલો વખત ચાલશે ?

૯૬) ૩ પૈસાની રૂપીઆભાર એલચી મળે તો રૂ. ૧॥।≈ માં કેટલી આવશે ?

૯૭) ૩ શેર ૪ રૂપીઆભાર ઘીના રૂ. ૨) બેસે તો ૧॥ મણ ૨ શેરનું શું બેસશે ?

૯૮) ૬ દિવસના રૂ. ૧૫) મળે તો ૮ મહીના ૬ દિવસનું શું મળશે ?

૯૯) ૭ આનાની તેરીખે રૂ. ૧૨૦) નું ૧ માસનું વ્યાજ શું?

૧૦૦) ૫। ટકા લેખે રૂ. ૨૫૦) નું ૧ માસનું વ્યાજ શું?

૧૦૧) ૩ ટકા લેખે રૂ. ૨૨૫ નું વ્યાજ રૂ. ૧)≈ કેટલી મુદ્દતે થાય?

૧૦૨) ૬ ટકા લેખે ૧॥ વર્ષનું વ્યાજ રૂ. ૨૭) થયું ત્યારે મુદ્દલ કેટલા ?

૧૦૩) રૂ, ૦)~। ની ૧ કેરી મળે તો રૂ. ૭॥।~ માં કેટલી આવશે ?

૧૦૪) રૂ. ૨॥ એ મણ દૂધ મળે તો રૂ. ૭૬। માં કેટલું આવશે ?

૧૦૫) રોજ ૭ પાઇ ખરચું તો રૂ. ૯॥।~॥ કેટલો વખત ચાલશે ?

૧૦૬) ૧॥ મણ બીડાનો રૂ. ૧। એસે તો ૫ શેરનું શું ?
૧૦૭) રૂ. ૧૫ નો પગારદાર જુન મહીનામાં ૫ દહાડા ગેરહાજર રહ્યો તો તેને એ માસમાં કેટલો પગાર મળશે?
૧૦૮) નોકરને મહીને રૂ. ૩॥ પગાર આપતા હોઈએ તો ૧૦ દિવસનો કેટલો પગાર આપવો પડશે ?
૧૦૯) ૧૨ ભિખારીને વહેંચવાને રૂ ૧)≈ જોઇએ તો ૭ ભિખારીઓને માટે કેટલું નાણું જોઇશે ?
૧૧૦) એક વર્ષમાં મ્યુનિસિપાલીટીને રૂ. ૪॥ કર ભરવો પડે તો ચાર માસમાં કેટલો ભરવો પડશે ?
૧૧૧) બે આનાના ડઝન જામફળ મળે તો ૫ જામફળનું શું આપવું ?
૧૧૨) રૂ. ૧૮ ભાર તો ખાંડીનું શું ?
૧૧૩) રૂ. ૧૨॥ ડઝન લેંપ મળે તો ૧૫૦ લેંપનું શું ?
૧૧૪) રૂ. ૪૫) મહીનો તો ૮ દિવસનું શું ?
૧૧૫) રૂ. ૦)૦॥ રતી તો ૨॥ તોલાનું શું ?
૧૧૬) રૂ. ૬૦॥= ખાંડી ચોખા મળે તો ૩ મણનું શું ?
૧૧૭) ૧૦૦ તોલા ચાંદીના રૂ. ૭૫) એસે તો ૧૧ તોલાનું શું ?
૧૧૮) રૂ. ૧૭॥ એ ખાંડી તો ૧। ખાંડી ૧૫॥ મણનું શું?
૧૧૯) વર્ષનો પગાર રૂ. ૨૪૦) તો મહીનાનો પગાર કેટલો પડયો?
૧૨૦) રૂ ૦)૦॥ નું ૧૦ શેર તો ભારનું શું ?
૧૨૧) વર્ષનો પગાર રૂ. ૩૬૦) તો ૨ માસ ૧૧ દિવસનું શું?
૧૨૨) રૂ. ૪૫) એ ગાલ્લી જુવાર મળે તો રૂ. ૧૩॥ કેટલી આવે?
૧૨૩) રૂ. ૬૭॥ એ ગાલ્લી ઘઉં મળે તો ૩॥ મણનું શું?
૧૨૪) રૂ. ૨૪) તોલો સોનું તો ૧॥ તોલા ૪ રતીનું શું ?
૧૨૫) રૂ. ૩૩॥ એ ગાલ્લી મઠ મળે તો ૬। મણનું શું ?
૧૨૬) વર્ષનો પગાર રૂ. ૧૯૨) તો ૪॥ માસનું શું ?
૧૨૭) ૫ ધા કાગળના રૂ. ૧૨॥ તો ૫ તાવનું શું ?
૧૨૮) રૂ ૧૨॥ના ૧૦૦ નંગ તો રૂ. ૯)=ના કેટલા નંગ?
૧૨૯) ૧૨ આનાની તેરીખે રૂ. ૧૫)નું ૧૦ માસનું વ્યાજ શું?
૧૩૦) રૂ. ૮॥ એ તોલો ૮॥ તોલાનું શું ?
૧૩૧) રૂ. ૦)=॥ એ ડઝન નારંગી મળે તો ૪ નારંગીનું શું?

૧૩૨) રૂા. ૨૦)એ ગદિઆણો તો રૂા. ૦)≡ા૧ પાઇનું કેટલું?
૧૩૩) રૂા. ૫૨॥ નું ૨॥ તોલા સોનું તો ૧॥ રતીનું શું?
૧૩૪) રૂા. ૦)≡॥ નું રતી સોનું તો ૩॥ તોલાનું શું?
૧૩૫) ૨ તોલાના રૂા. ૫॥ તો ૨ રતીનું શું?
૧૩૬) ૨॥ તોલાના રૂા. ૪૫) તો ૨॥ રતીનું શું?
૧૩૭) રતી ચાંદીની ૨॥ પાઇ તો ૨॥ તોલાનું શું?
૧૩૮) ૧। વારનો રૂા ૧)− તો રૂા. ૧॥ નું કેટલું?
૧૩૯) રૂા. ૧ ની ૧૨ વીસવાસી તો ૩॥ વીઘા ૨ વસાનું શું?
૧૪૦) ૩૦ પુળીના રૂા. ০॥≡ તો હજારનો ભાવ શો?
૧૪૧) રૂા. ५। ની હજાર પુળી તો રૂા. ০॥= ની કેટલી?
૧૪૨) રૂા. ૫॥= ના ૨૫ નગ તો ૧૦૦નું શું? ૧૦૦૦નું શું?
૧૪૩) રૂા. ০−॥ ના ૧૦ નંગ તો રૂા. ૩॥≡ના કેટલા?
૧૪૪) રૂા. ૨−॥ ની ૧૫ કેરી તો ૧૦૦ કેરીનું શું?
૧૪૫) રૂા. ০।০॥ના ૪ કાગળ તો રીમનો ભાવ શો?
૧૪૬) રીમના રૂ. ૧૧। તો ૨ રીમ ૨॥ ઘાનું શું?
૧૪૭) ૧૨ ઘાના રૂા. ૪॥ તો ૭ રીમ ૪ ઘાનું શું બેસશે?
૧૪૮) ૯ કાગળના રૂ. ૦)−॥ તો રૂ. ૨॥ ના કેટલા?
૧૪૯) રૂ ૦)−ાનાં ૪ નંગ તો ૪ કોડી ૪ નંગનું શું?
૧૫૦) ૨૦ વળીના રૂા. ৩॥− તો રૂા. ૧॥− ની કેટલી?
૧૫૧) રૂા. ૧০॥=ની ૬ કોડી તો ૩ નંગનું શું?
૧૫૨) રૂા. ૩॥નાં ૮ ડઝન તો ૮ નંગનું શું?
૧૫૩) રૂા ০॥≡નું ৩॥ શેર તો અધોળનું શું?
૧૫૪) રૂા. ૪॥ એ ગ્રોસ તો ૩ નંગનું શું?
૧૫૫) ૧। મણના રૂા. ০॥= તો ખાંડીનું શું?
૧૫૬) રૂા. ০॥=નું ૧। મણ તો રૂા. ૧૨॥ નું કેટલું?
૧૫૭) રૂા ૧૨॥ એ ખાંડી તો ০॥−નું કેટલું?
૧૫૮) ખાંડીના રૂા ૩૨॥ તો ૩॥ મણનું શું?
૧૫૯) રૂા. ૩॥ની ગ્રોસ પેનશીલ મળે તો ૩॥ આનાની કેટલી?
૧૬૦) રૂા ५॥=નું ૧। મણ તો ૨૫ મણનું શું?
૧૬૧) ૧। મણના રૂા. ૨। તો ૨॥ માણીનું શું?
૧૬૨) રૂા. ૧)નું ૭ શેર તો ૧ આનાનું કેટલું?
૧૬૩) ০॥ મણનો રૂા. ૧। તો ૧ કલશી ૬ મણનું શું?
૧૬૪) રૂા. ૭૨) કલશી તો રૂા ૧॥ નું કેટલું?

૧૬૫) ૧ા મણ ૧ા શેરના રૂા. ૩ તો ૧ા ખાંડી ૨૫ શેરનું?
૧૬૬) ખાંડીના રૂા. ૫૧) તો ૧ાા ખાંડી ૧ા મણનું શું?
૧૬૭) રૂા. ૭૨) એ ભાર તો રૂા. ૦)≋ નું કેટલું?
૧૬૮) રૂા. ૨૫ાા એ ગદિઆણો તો ૭ રતીનું શું?
૧૬૯) ૧૫ાા મણના રૂા. ૧૭ાા= તો ખાંડીનો ભાવ શો?
૧૭૦) ૫ દિવસના રૂા. ૩ તો રૂા. ૭૬માં કેટલા દિવસ?
૧૭૧) રૂા. ૧ાનું ૧ાા મણ તો રૂા. ૧૮)નું કેટલું?
૧૭૨) ૪ મણના રૂા. ૪ાા તો રૂા. ૫૪)નું કેટલું?
૧૭૩) રૂા. ૨)નું ૨ા મણ તો રૂા. ૪નું કેટલું?
૧૭૪) રૂા. ૦ાા=નું ૦ા શેર તો રૂા. ७ાનું કેટલું?
૧૭૫) ૩ મહીના ૬ દિવસમાં રૂા. ૬૦) કમાય તો ૨ દિ-
વસમાં શું કમાશે?
૧૭૬) ૧ા મણના રૂા. ૨ા તો ૩ ખાંડીનું શું?
૧૭૭) રૂા. ૩ નું ૭ શેર ઘી મળે તો ૩ ખાંડીનું શું બેસશે?
૧૭૮) રૂા. ૭૫) એ ગાલ્લી તો રૂા. ૧ા~નું શું?
૧૭૯) ૩ પૈસે ૧ શેર તો મણ, ખાંડી, ભાર, ગાલ્લીનું શું?
૧૮૦) ૧ાા મણના રૂા. ૧ા~ાા તો મણનું શું? ગાલ્લીનું શું?
૧૮૧) રૂા. ૩૫ એ ખાંડી તો રૂા. ૧ાાનું કેટલું?
૧૮૨) મણના રૂા ૫) તો અચ્છેરનું શું?
૧૮૩) રૂા. ૩૬ તોલો તો ૦ાા વાલનું શું?
૧૮૪) વાલના રૂા. ૦ા≋ તો ૧ા તોલાનું શું?
૧૮૫) રૂા. ૭૮ાાનું વર્ષ તો ૧ દિવસનું શું?
૧૮૬) રૂા. ૧ાા= ડઝન તો રૂા. ૦)=ાાનાં કેટલાં નંગ?
૧૮૭) ઇંચ કીનખાબનો રૂા. ૦)~ાા તો ૨ ફુટનું શું?
૧૮૮) રૂા. ૦ા ના ૭૨ નંગ તો ૪ પાઈનાં કેટલાં?
૧૮૯) ગાલ્લીના રૂ. ૭૨) બેસે તો રૂ. ૬ માં કેટલું આવે?
૧૯૦) રૂ. ૫૧ા એ ખાંડી તો રૂ. ૬ા=ાાનું કેટલું આવે?
૧૯૧) રૂ. ૭૨) એ ભાર તો ૦ા મણનું શું બેસે?
૧૯૨) રૂ. ૨૫ાા એ ધડી તો ૭ શેરનું શું?
૧૯૩) રૂ. ૧ા માં ૫ દિવસ તો રૂ. ૧૮)માં કેટલા દિવસ?
૧૯૪) ૫ દિવસનો રૂ. ૧ા તો ૨ માસનું શું?
૧૯૫) ૧ાા મણનો રૂ. ૧ા તો મોટા હારાનું શું?

ફરી રાજ્યોમાં ટેકસ્ટ બુકસ, ઇનામ અને

લાયબ્રેરી માટે મંજુર થએલા

અને

કેળવણીખાતાના અધિકારી સાહેબો

તેમજ વિદ્વાન સદ્ગૃહસ્થોના

ઉત્તમ સર્ટિફિકેટ પામેલા.

પ્રાથમિકશાળા તથા ગ્રામ્યશાળાના

દરેક ધોરણના

"મુખગણિત શિક્ષક" તૈયાર છે!!!

પ્રાથમિકશાળાના

બાળવર્ગનો રૂ.૦-૧-૦	ત્રીજા ધોરણનો રૂ. ૦-૧-૬
પહેલા ધોરણનો રૂ.૦-૧-૦	ચોથા ધોરણનો રૂ. ૦-૨-૦
બીજા ધોરણનો રૂ.૦-૧-૩	પાંચમા ધોરણનો રૂ. ૦-૨-૦

ગ્રામ્યશાળાના

બાળવર્ગ, પહેલા બીજા ધોરણનો રૂ. ૦-૩-૩

પહેલા બીજા ધોરણનો રૂ. ૦-૨-૬

ખાસ ગ્રામ્યશાળાના ત્રીજા ધોરણનો

"મુખગણિત શિક્ષક" તૈયાર છે. કિંમત બે આના.

બે પૈસાની પોષ્ટ ટિકીટ બીડી સર્ટિફિકેટો મંગાવી વાંચો.

રચનાર—છગનલાલ મોતીરામ શાહ.

શાહપોર—સુરત.